

Mazāk ir vairāk: debirokratizācija pasaulē un Latvijā

Annemarija Apine, Daunis Auers
Rīga, 2025. gada augusts

Kas ir debirokratizācija?

Debirokratizācija ir jēdziens, kas tiek pielietots, lai apzīmētu dažādus procesus valsts pārvaldē – decentralizāciju, deregulāciju, kā arī publiskā sektora funkciju samazināšanu, likvidēšanu vai nodošanu privātā sektora rokās.¹ Pēdējā laikā arvien plašāk medijos ar šo terminu tiek raksturota arī birokrātiskā sloga mazināšana. Lai gan diskusija par publiskā sektora efektivitāti nav tikai mūsdienu fenomēns, pēdējos pāris gados visā pasaulē šī tēma ir kļuvusi īpaši aktuāla.

Latvija neatpaliek no pasaules tendencēm, tāpēc viena no “Valdības uzrāviena 4x4 prioritātēm 2025. gadam” ir birokrātiskā sloga mazināšana par 25 %, tai skaitā vismaz 5 % publisko pakalpojumu nodošana privātajam sektoram.² Toties līdzšinējās sekmes birokrātiskā sloga mazināšanai Valsts prezidents E. Rinkēvičs ir raksturojis ar vārdiem “Ir bijis viss, bet tikai rezultāta nav bijis”,³ kas liek meklēt veiksmīgākus piemērus citās valstīs.

Debirokratizācija pasaulē

ASV Valdības efektivitātes departaments (DOGE) (kopš 2025. gada)

- 🏢 Pagaidu organizācija, ko kādu brīdi neoficiāli vadīja Īlons Mask. Daudzās valdības institūcijās izvietotas DOGE komandas.
- 🕒 Modernizēt informācijas tehnoloģijas, palielināt produktivitāti, samazināt lieko regulējumu un izdevumus. Izskanējis mērķis par 1 trlj. USD jeb 15 % budžeta ietaupījumu.⁴
- 📊 DOGE apgalvo, ka ietaupīti 190 mljrd. USD. Citi avoti norāda, ka darbinieku atlaišana izmaksās 135 mljrd. USD, neskaitot ASV Valsts ieņēmumu dienesta darbaspēka trūkuma dēļ neiekasētos nodokļus.^{5,6}

Igaunijas Efektivitātes un ekonomiskās izaugsmes padome (kopš 2025. gada)

- 🏢 Padome, kurā darbojas premjerministrs, valsts sekretārs un uzņēmēji.
- 🕒 Četras prioritātes birokrātiskā sloga mazināšanai: (1) būvniecības u.c. projektu plānošana (piemēram, atļauju saņemšana), (2) ziņojumu sniegšana (piemēram, ilgtspējas, statistikas), ko vēlams vienkāršot un automatizēt, (3) publiskā uzraudzība un (4) liekās prasības un noteikumi.
- 📊 Valdība jau strādā pie vairāku rekomendāciju ieviešanas.⁹

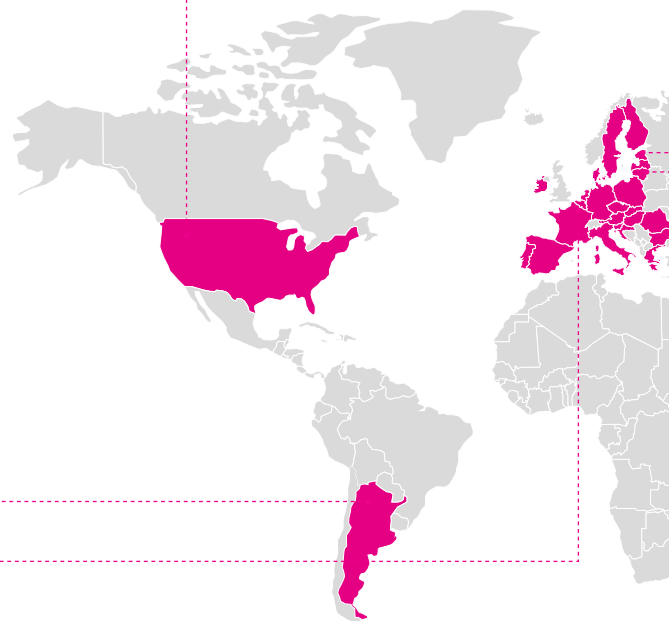
Argentīnas Deregulācijas un valsts pārveides ministrija (kopš 2024. gada)

- 🏢 Federika Šturcenegera vadīta ministrija, kas sniedz atbalstu prezidentam un ministru kabineta vadītājam. Reformas uzsāktas jau pirms ministrijas izveides prezidenta Havjera Mileja vadībā.
- 🕒 Īstenot valsts regulējuma atcelšanu, reformu un modernizāciju, lai pārveidotu un samazinātu valsts izdevumus un uzlabotu valsts pārvaldes iestāžu efektivitāti un lietderību u.c.
- 📊 Gada laikā kopš H. Mileja stāšanās amatā 2023. gada decembrī ir atcelti vai mainīti 672 normatīvie akti, ministriju skaits samazināts no 18 līdz 8, par 30% samazināti valdības tēriņi. Lai gan inflācija turpina rukt katru mēnesi, ilgtermiņa ietekmi grūti prognozēt, jo ir palielinājies bezdarbs un samazinājies patēriņš.⁷

ES Konkurētspējas kompass (kopš 2025. gada)

- 🏢 Stratēģiskais ietvars un ceļa karte konkurētspējas veicināšanai.
- 🕒 Veicināt konkurētspēju trīs rīcības jomās: inovācija, dekarbonizācija un drošība. Viens no rīkiem ir birokrātiskā sloga mazināšana uzņēmumiem par 25 % un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) par 35 %.
- 📊 Lielākā daļa pasākumu vēl ir plānošanas stadijā.⁸

🏢 organizācija 🕒 mērķis 📊 rezultāti

¹ Osborne D., Gaebler, T. 1993. Reinventing Government: How the entrepreneurial Spirit is Transforming the Public Sector." Ringwood: Penguin Books.

² Ūdre, A. 2025. Ministru prezidente nāk klajā ar valdības uzrāviena plānu un informē par trīs ministru atbrīvošanu no amata. Ministru kabinets. <https://www.mk.gov.lv/lv/jaunums/ministru-prezidente-nak-klaja-ar-valdibas-uzraviena-planu-un-informe-par-tris-ministru-atbrivosanu-no-amata>

³ Suhoveckis, G. 2025. "Ir bijis viss, bet tikai rezultāta nav bijis." Rinkevičs gatavo ieteikumus birokrātijas mazināšanai. TV3 Ziņas. https://zinas.tv3.lv/ekonomika/ir-bijis-viss-bet-tikai-rezultats-nav-bijis-rinkevics-gatavo-ieteikumus-birokratijas-mazinasanai/?utm_source=inbox.lv&utm_medium=link&utm_campaign=inbox_news&utm_content=nauda

⁴ Riedl, J. 2025. The Actual Math Behind DOGE's Cuts. The Atlantic. <https://www.theatlantic.com/politics/archive/2025/05/musk-doge-spending-cuts/682736/>

⁵ Department of Government Efficiency. 2025. Savings. <https://www.doge.gov/savings>

⁶ Picchi, A. 2025. DOGE says it has saved \$160 billion. Those cuts have cost taxpayers \$135 billion, one analysis says. CBS News. <https://www.cbsnews.com/news/doge-cuts-cost-135-billion-analysis-elon-musk-department-of-government-efficiency/>

⁷ Bhuiyan, M. 2025. Cutting red tape: Can Bangladesh learn from Argentina's 'Madman'? The Business Standard. <https://www.tbsnews.net/analysis/cutting-red-tape-can-bangladesh-learn-argentinass-madman-1050271>

⁸ European Commission. 2025. Competitiveness compass. https://commission.europa.eu/topics/eu-competitiveness/competitiveness-compass_en

⁹ ERR. 2025. Government's new economic advisory council to focus on regulation. <https://news.err.ee/1609636591/government-s-new-economic-advisory-council-to-focus-on-regulation>

Lietuvas Komisija pārmērīgu prasību atcelšanai uzņēmumiem (kopš 2025. gada)

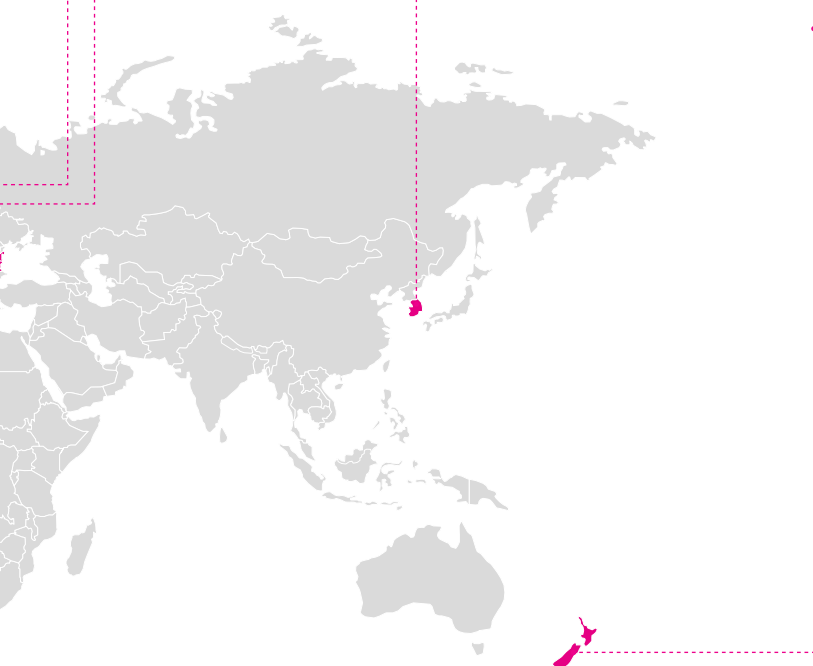
- ☰ Premjerministra vadīta komisija, kurā darbojas gan ministri, gan privātā sektora pārstāvji.
- 🕒 Ir uzklausi gan konkrēti sabiedrības priekšlikumi, gan katrai iestādei dots uzdevums identificēt 3 aktivitātes, kas rada vislielāko birokrātisko slogu. Mērķis ir atvieglot slogu par 30 %, pretējā gadījumā attiecīgajām iestādēm tiks samazināts finansējums.
- 🗨️ Ņemot vērā nozīmīgākās sabiedrības pārstāvju sniegtās rekomendācijas, izstrādāti konkrēti projekti ar vadītājiem, komandām, skaidriem termiņiem un mērķrādītājiem.¹⁰

Dienvietkorejas Regulatīvās reformas komiteja (kopš 1998. gada)

- ☰ Komiteja, ko veido ministri un privātā sektora pārstāvji un līdzvada premjerministrs un publiskā sektora pārstāvis.
- 🕒 1990. gadu beigās komitejas mērķis bija kritiski samazināt valsts iesaisti, piemēram, samazinot normatīvā regulējuma apjomu par 50 %. Pēdējos gados komiteja fokusējas uz regulējuma kvalitāti.
- 🗨️ Lai gan lielākās izmaiņas notika 1998. gadā, kad aptuveni puse normatīvā regulējuma tika atcelta vai mainīta, Dienvietkoreja nepārtraukti turpina izvērtēt normatīvā regulējuma kvalitāti un apjomu.¹³

Jaunzēlandes Regulējuma ministrija (kopš 2024. gada)

- ☰ Ministrija, kas izveidota, aizstājot Produktivitātes komisiju.
- 🕒 Uzlabot normatīvo regulējumu un atbalstīt publisko sektoru tā ieviešanā.
- 🗨️ Kamēr ministrija fokusējas uz administratīvā sloga atvieglošanu, valstī kopumā pēdējā gada laikā ir notikusi vispārēja darbavietu samazināšana publiskajā sektorā, tomēr ietaupījumu nav bijis iespējams saglabāt.^{11,12}

Ko varam mācīties no ārvalstu pieredzes?

Īstermiņā ir relatīvi vienkārši īstenot reformas, kas paredzētas noteiktu izaicinājumu risināšanai vai konkrētu procesu vienkāršošanai. Ar to var būt saistīti arī reāli ieguvumi, piemēram, daži pētnieki uzskata, ka noteiktās ES valstīs birokrātiskais slogs rada izmaksas vidēji 0,8 % apmērā no IKP.¹⁴ Tomēr bieži vien nepārdomāti risinājumi un masveida atlaišanas var "atspēlēties", radot neparedzētas sekas, piemēram, nepieciešamību aizstāt darbiniekus un kritisku prasmju zaudēšanu.

Ilgtermiņā bieži vien tiek izveidotas papildu institūcijas debirokratizācijas uzdevumu īstenošanai, jo ir sarežģīti radīt ilgtspējīgas pārmaiņas. Nesamazinot valdības piedāvātās funkcijas, bieži vien resori atkal pieņem darbā ierēdņus. Procesam ir jābūt sistemātiskam un caurspīdīgam.

¹⁰ Ministry of the Economy and Innovation of the Republic of Lithuania. 2025. L. Savickas: Lithuania's competitiveness will be determined by quick decisions. <https://eimin.lrv.lt/en/structure-and-contacts/news-1/l-savickas-lithuanias-competitiveness-will-be-determined-by-quick-decisions/>

¹¹ Ministry for Regulation. 2024. Our role. <https://www.regulation.govt.nz/about-us/our-role/>

¹² RNZ. 2025. How many public sector roles are going, and from where? <https://www.rnz.co.nz/news/political/524904/how-many-public-sector-roles-are-going-and-from-where>

¹³ Ahn, M. 2025. South Korea's regulatory reform offers lessons for DOGE and government efficiency. Brookings. <https://www.brookings.edu/articles/south-koreas-regulatory-reform-offers-lessons-for-doge-and-government-efficiency/>

¹⁴ Pellegrino, B., Zheng, G. 2023. Quantifying the Impact of Red Tape on Investment: A Survey Date Approach. George J. Stigler Center for the Study of the Economy & the State Working Paper No. 335. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4593370

Kā Latvijā veikt debirokratizāciju?

IĒSTERMIŅĀ

1. Uzsākšana

- Izveidot funkciju un rīcībpolitikas pārskatīšanas komandu ar debirokratizācijas līderi pēc "cara principa"^{15,16}
- Veicināt diskusiju ar sabiedrību par pārskatīšanas nepieciešamību un anketējot iesaistīt ieinteresētās puses (uzņēmējus, NVO, asociācijas u.c.)
- Salāgot komandas mērķus ar valdības prioritātēm, izveidojot motivācijas sistēmu struktūrvienību amatpersonām

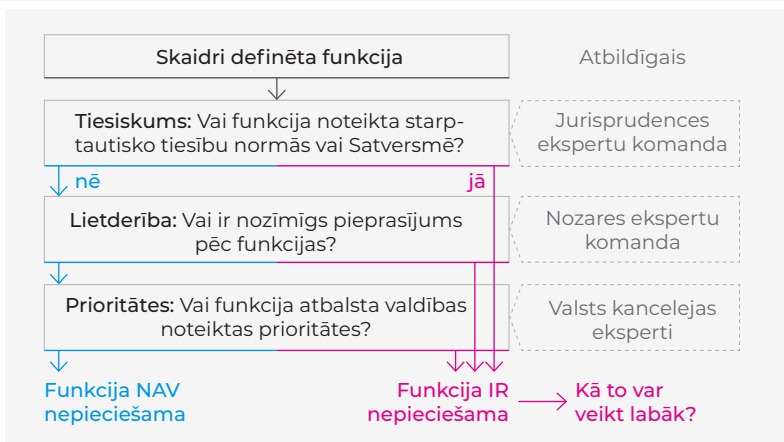

2. Funkciju definēšana

- Definēt atbildīgās institūcijas un funkcijas
- Norādīt programmas un apakšprogrammas, finansējumu un nodarbināto skaitu
- Sadalīt funkcijas: (1) pamatfunkcijas, (2) vadības un atbalsta funkcijas, (3) projekti

3. Funkciju nepieciešamības izvērtēšana

- Izvērtēt funkciju nepieciešamību pēc algoritma, piesaistot ekspertus

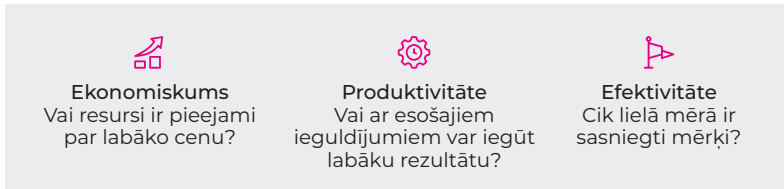
VIDĒJĀ UN ILGTERMIŅĀ

4. Funkciju kvalitātes izvērtēšana

- Atjaunot reģistru un aizpildīt informāciju par rezultativajiem rādītājiem
- Balstoties uz apkopotajām anketām un informāciju par finanšu, cilvēku un materiālajiem resursiem, izvērtēt funkciju nepieciešamību un identificēt uzlabojumus

5. Rekomendāciju ieviešana

- Izstrādāt pārskatu ar rekomendācijām
- Organizēt apspriedes
- Sagatavot ieviešanas plānu

Ko tālāk?

Ietekmīgais amerikāņu zinātnieks F. Fukujama savā darbā ieskicē valsts lomu divās dimensijās – funkciju klāsts un institucionālā kapacitāte.¹⁷ Šobrīd Latvijā ir relatīvi plašs funkciju klāsts, bet ierobežota kapacitāte (III). Lai sasniegtu "Baltijas tīģera" līmeni (I), vajadzētu izvērtēt funkcijas, kas ļautu darīt mazāk, bet labāk.

¹⁵ Reinholde, I., Stučka, M. 2024. Bez satricinājuma nav rezultāta: Latvijas valsts pārvaldes reforma. Domnica LaSER. <https://domnicalaser.lv/bez-satricinajuma-nav-rezultata-latvijas-valsts-parvaldes-reforma/>

¹⁶ Mulgan, G. 2025. DOGE done better: The case for progressive efficiency and a streamlined state. Demos. <https://demos.co.uk/research/doge-done-better-the-case-for-progressive-efficiency-and-a-streamlined-state/>

¹⁷ Fukuyama, F. 2004. State-Building: Governance and World Order in the 21st Century. Ithaca, NY: Cornell University Press.

¹⁸ Dienas Bizness, LETA. 2025. Finanšu ministrs aicina veidot pašattīstošu birokrātiju. <https://www.db.lv/zinas/finansu-ministrs-aicina-veidot-pasattistosu-birokratiju-521442>